

Koningin van de wanhoop

THEATER

door **Peter van Vlerken**
e-mail: p.vlerken@ed.nl

Vanaf het begin van haar 25-jarige toneelcarrière was Chris Nietvelt een groot succes in Eindhoven. Met Toneelgroep Amsterdam is ze twee avonden terug in het Eindhovense Parktheater, als Phaedra.

Chris Nietvelt zit er onspannen en gewoontjes bij in het restaurant van de Tilburgse schouwburg. Je weet dat zich over een uur-tje of wat op het toneel een geweldige metamorfose zal voltrekken, omdat ze nu eenmaal de actrice is die je kent. Maar dan nog. Hoe groot is het verschil tussen de vrouw die een bescheiden vorkje prikt en de Phaedra die zij zo meteen zal zijn in het klassieke drama van Racine, smachtend naar de liefde van haar stiefzoon Hippolytos, jankend als een wolvin als die onbeantwoord blijft, en tot waanzin gedreven een einde aan haar leven makend. Onder het eten diept ze desgevraagd eerst een verhaal op uit de legendarische geschiedenis van het

toneel in Eindhoven. In het eerste jaar na haar afstuderen speelde ze bij wat toen nog Globe heette in de ophefmakende 'Hamletmachine' van Sam Bogaerts. „Ik herinner me nog levendig dat vrouwen in de zaal opstonden en riepen dat ze mijn vernedering op het toneel niet pikten, hoe de kleren van mijn lijf werden gerukt, ik met modder en ketchup werd besmeurd en met eieren werd bekoeld. Zo'n stuk zou in Amsterdam in de kiem gesmoord zijn, zo revolutionair was het. Alleen in de luwte van Eindhoven kon het worden gemaakt.” Ze weet nog dat er een stripteasedanseres voor werd ingehuurd op wier rug in lichtgevende verf het portret van Marx was getekend en dat de Panorama stiekem foto's had gemaakt tijdens de try-outs. „Schouwburgdirecteuren elders in Brabant verboden het stuk, maar in de discussie daarover keerden mensen zich tegen hen. Ze vonden het censuur en eisten dat het werd opgevoerd. Daardoor werd het een hype. De Telegraaf dook er bovenop en zette mij groot op de voorpagina.” Haar naam als actrice was ermee gevestigd, maar zij relativeert dat. „Het toneelwereldje is maar klein.” Ze heeft nooit willen mee-

doen aan films, televisiesoaps, laat staan praatprogramma's. „Dat was vroeger zelfs niet toegestaan.” Nu mengen toneelspelers zich volop in de media, maar zij blijft uitsluitend het toneel verkiezen. „Daar ben ik thuis.” Kort na de 'Hamletmachine' vertrok ze naar Amsterdam, maar keerde ook weer naar Eindhoven terug om samen met Ivo van Hove en Johan Simons het toneel in deze stad weer groot te maken. „Ik ben meer met Eindhoven verbonden dan ik bij wijze van spreken zelf weet.” Voor haar een reden te meer verontwaardigd te zijn dat Het Zuidelijk Toneel er is weggegaan. „Onbegrijpelijk. En voor wat? Voor twee ton meer?” Ook al maakt ze nu deel uit van Toneelgroep Amsterdam, ze realiseert zich dat veel toneelliefhebbers in Eindhoven blij zijn als ze er weer eens speelt, zoals nu met 'Phaedra'. De kritieken op haar spel zijn lovend als vanouds. 'Magistraal', schreef een recensent. 'De grootste tragédienne van haar generatie' schreef een andere. Wie haar een beetje heeft gevolgd, zou haar een koningin van de wanhoop kunnen noemen. Wie de wanhoop verbeeld wil zien, komt bij 'Phaedra' ruimschoots aan zijn

trekken, belooft ze. „Tragische vrouwen zijn voor mij het interessantst om te laten zien.” Ze horen bij haar. „Ik zeg wel eens tegen mijn dochter: doe niet zo dramatisch. Dat heeft ze niet van een vreemde.”

„Je hoeft niet per se de wanhoop te kennen om die te kunnen spelen. Maar je moet als actrice wel een vermoeden hebben waar in je hoofd en in je lijf zich de wan-

hoop bevindt.” Altijd komt het aan op de kwaliteit van theatrale verbeelding. „Ik heb eens in een toneelstuk een kind gebaard. Bij de bevalling van mijn eerste kind dacht ik: dat heb ik toen zo slecht nog niet gespeeld.”

Vijfentwintig jaar duurt haar toneelcarrière nu. Is zij met het ouder worden een zo mogelijk

nog betere actrice geworden? „De vijftig komt in zicht. Theoretisch kan ik als Phaedra de moeder zijn van Hippolytos. Daardoor kan ik op een andere manier tegen hem zeggen dat ik van hem houd dan dat een meisje van twintig dat zou doen. Doordat je meer mentale baggage hebt, kun je een andere kleur en intensiteit aan de woorden ge-

ven.” Voor haar gaat het bij ‘Phaedra’ vooral om de schoonheid van de taal. „Doordat het in verzen is geschreven, vergt het wel inspanning van de toeschouwer. Je oren moeten op een andere manier luisteren naar een ander soort taal. Je moet de bereidheid hebben je eraan over te geven, dan volgt de emotie vanzelf.”

Chris Nietvelt

- Chris Nietvelt werd in 1962 in Turnhout geboren.
- Zij volgde de theateropleiding aan het Antwerps Conservatorium bij Dora van der Groen.
- Speelde in Eindhoven bij Globe in 1986 de geruchtmakende toneelproductie ‘de Hamletmachine’ in een regie van Sam Bogaerts.
- Was van 1988 tot 1994 lid van Toneelgroep Amsterdam.
- Brak na diverse rollen in België en Nederland in 1989 definitief door met ‘Lulu’ bij Toneelgroep Amsterdam onder regie van Ivo van Hove.
- Maakte van 1994 tot 2005 deel uit van Het Zuidelijk Toneel, later ZT Hollandia in Eindhoven, eerst onder Ivo van Hove, daarna Johan Simons.
- Speelt sinds 2005 weer bij Toneel-

groep Amsterdam, opnieuw onder Ivo van Hove.

- Rollen in onder meer ‘De tramlijn die verlangen heet’, ‘De dame met de camelia’s’, ‘Trojaanse vrouwen’ en ‘Fort Europa’.
- Won na diverse nominaties voor toneelprijzen in 2008 de Theo d’Or voor haar aandeel in ‘Romeinse tragedies’.
- Is getrouwd, heeft twee kinderen en woont in Haarlem.

‘Phaedra’ van Jean Racine door Toneelgroep Amsterdam. Regie: Grzegorz Jarzyna. Met o.a. Chris Nietvelt, Eelco Smits en Hans Kesting. Te zien op 11 en 12 december in het Parktheater in Eindhoven.

Chris Nietvelt in ‘Phaedra’.

Chris Nietvelt als Phaedra en Eelco Smits als Hippolytos.

foto's Jan Versweyveld